

Informe final sobre la proposta presentada per Eva Gregori Giralt al Programa de Retenció de Talent per mèrits docents

Introducció

La proposta presentada s'emmarca dins d'una de les línies del grup d'innovació docent consolidat (GIDC-ODAS) i del grup d'investigació consolidat de la Generalitat de Catalunya (2017 SGR 342) del qual formo part des de la seva creació. Es tracta de la línia que combina la modalitat de l'aprenentatge-servei i el desenvolupament i utilització de sistemes de rúbriques d'avaluació. D'acord amb les bases de la convocatòria, la proposta quedava inclosa en la línia d'emprenedoria i ocupabilitat.

En l'informe presentat el mes de setembre de 2017, es recollia una breu descripció del contingut de la iniciativa duta a terme, del seu desenvolupament i dels resultats provisionals obtinguts en els grups-aula on s'havia implantat. En la mesura que en aquella ocasió es referia la posada en marxa del projecte, bona part de l'informe es va dedicar a enumerar les mancances detectades i a justificar i descriure la finalitat, els objectius i el desenvolupament de l'actuació. Passat un nou curs, aquest darrer informe se centrarà en mostrar els resultats dins i fora de l'aula i posarà l'èmfasi en aquells aspectes que durant el primer any havien quedat en un segon pla.

Mancances detectades

El punt de partença de la iniciativa era la constatació segons la qual els estudiants de nou ingrés en les titulacions de Belles Arts i de Conservació-Restauració presentaven dificultats a l'hora de construir el sentit de pertinença a la comunitat universitària en general i a la comunitat artística en particular, i que aquestes dificultats podien ésser superades treballant la seva capacitat d'enjudiciament i de col.laboració amb la societat.

Finalitat i objectius

En funció d'aquestes observacions, es va posar en marxa un projecte que concretava la finalitat de desenvolupar la identitat professional d'aquests estudiants de nou ingrés a través de la posada en pràctica de la matèria de l'assignatura; la reflexió col.lectiva sobre la funció social de l'activitat artística; l'organització i planificació d'un projecte exposat oralment, i la gestió del treball en grup.

Desenvolupament de l'actuació

Participants

El conjunt de la iniciativa s'ha dut a terme en tots els grups-aula i titulacions que estaven al meu càrrec durant els cursos acadèmics 2016-2017 i 2017-2018. En total, han participat en la iniciativa 265 estudiants de l'assignatura de formació bàsica Conceptes de l'Art Modern, programada en el primer i segon semestre dels graus de Belles Arts i Conservació-Restauració, dels quals 153 procedien del grau de Belles Arts i 112 de la titulació de Conservació-Restauració. La Taula 1 mostra la distribució d'estudiants per curs i grup-aula.

Taula 1. Distribució d'estudiants per curs i grup-aula

Curs acadèmic	Grup-aula	Nº d'estudiants
2017-2018	B5	50
	B6	53
	C1	62
Total curs 2017-2018		165
2016-2017	B6	50
	C1	50
Total curs 2016-2017		100

Descripció de l'actuació

Si durant el primer any, la proposta va posar l'accent en el disseny d'un projecte d'aprenentatge-servei que, a través de l'art, pogués millorar algun dels problemes d'un col·lectiu en risc d'exclusió social; en aquest darrer la feina s'ha centrat en l'elaboració i aplicació d'una rúbrica

de lectura i interpretació d'obres artístiques. Les raons que expliquen l'elaboració d'aquesta rúbrica van des del fet que la lectura i interpretació d'informació és una competència transversal vinculada a la capacitat d'aprenentatge i a la capacitat comunicativa; fins al pes específic de la imatge en la societat contemporània, que és encara més rellevant si hom s'adreça i pretén fomentar el desenvolupament de la identitat d'un professional de les arts.

Les premisses bàsiques del disseny de la rúbrica foren les següents, la rúbrica:

- a) havia d'ésser comprensible per a l'estudiant;
- b) havia de centrar-se en la identificació dels problemes fonamentals de la competència i ésser aplicable a qualsevol fenomen artístic i a la matèria de qualsevol assignatura que la inclogués;
- c) havia d'ésser compatible amb l'avaluació d'altres competències, i
- d) havia de funcionar com a instrument d'avaluació i com a recurs didàctic.

És a dir, havia de resultar útil per a fer comprensible a l'estudiant en què consistien les activitats d'aprenentatge de l'assignatura, ajudar-lo a regular i orientar el treball en grup, fer més transparent el sistema d'avaluació, generar un clima de major confiança entre estudiants i professors, incentivar el compromís i la responsabilitat dels discent i promoure la construcció del judici expert tot afavorint entorns d'autoavaluació i d'avaluació entre iguals.

En aquest sentit, s'establí que la rúbrica seria:

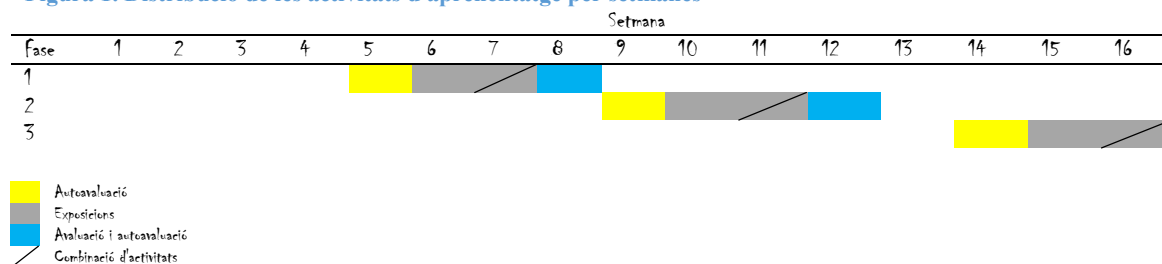
- a) analítica, donat que és aquest el tipus de rúbrica que proporciona una informació més detallada i que apel·la menys al coneixement implícit de l'expert;
- b) seqüencial tant pel que fa als nivells de consecució com pel que fa a l'aplicació dels indicadors de qualitat. La idea era que els nivells superiors recollissin allò dit en els anteriors i afegissin algun nou aspecte per tal que fos més fàcil l'assimilació dels aspectes fonamentals de la rúbrica i la detecció de la novetat pròpia de cada nivell. En una línia similar, els indicadors de qualitat estaven redactats amb frases l'organització de les quals anava de major a menor importància de tal manera que l'incompliment d'alguna impedia que l'avaluador utilitzés els indicadors successius presents en aquell mateix nivell;
- c) flexible. La característica principal de la rúbrica és que en cada dimensió presentava problemes específics de la lectura i interpretació de fenòmens artístics sense prescriure la manera de resoldre'ls.

Quatre foren les dimensions de la rúbrica:

- a) Identificació dels aspectes formals. Es tractava d'una dimensió relativa a la identificació, descripció i organització dels elements que integren el fenomen artístic i que en determinen la seva singularitat.
- b) Identificació del tema. En aquest cas, la dimensió valorava la identificació de l'acció representada en la imatge.
- c) Connexió amb les idees. La dimensió valorava la interpretació de l'obra des del punt de vista de l'assignatura i la utilització del seu contingut específic.
- d) Anàlisi d'altres interpretacions pretenia que l'estudiant confrontés la seva lectura amb la d'altres especialistes.

Més concretament, la proposta feta als estudiants durant el curs 2017-2018 ha estat la substituir l'elaboració del projecte d'aprenentatge-servei per l'exposició oral en grup de tres comentaris d'obres o fenòmens artístics escollits per ells i relacionats amb el temari de l'assignatura. En aquest sentit, l'organització de l'aprenentatge autònom dels estudiants ha romàs idèntica a la del curs 2016-2017 amb l'única excepció del contingut específic de les exposicions orals. En ambdós cursos (2016-2017 i 2017-2018) s'ha proposat treball en grup, defensa pública de la pròpia feina, avaluació entre iguals, autoavaluació i utilització de sistemes de rúbriques. També s'ha mantingut el calendari i la regularitat en el lliurament de les activitats amb l'objectiu de valorar l'impacte de l'aprenentatge-servei i de la utilització de rúbriques en la construcció de la identitat professional (Figura 1).

Figura 1. Distribució de les activitats d'aprenentatge per setmanes

Resultats

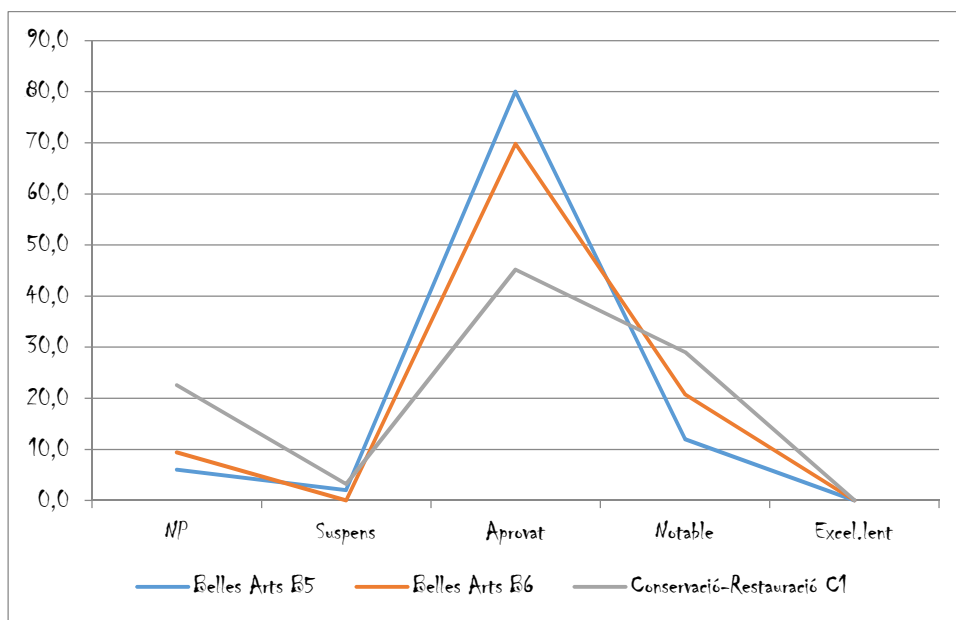
Introducció

Donada la característica d'informe final d'aquest document, s'ha optat per mostrar d'una banda els resultats obtinguts durant els dos cursos en els quals s'ha desenvolupat el Programa de Retenció de Talent així com per comparar-los (veure *Resultats interns*); i de l'altra, per llistar les publicacions i les comunicacions a congressos derivades de l'experiència (veure *Resultats externs*).

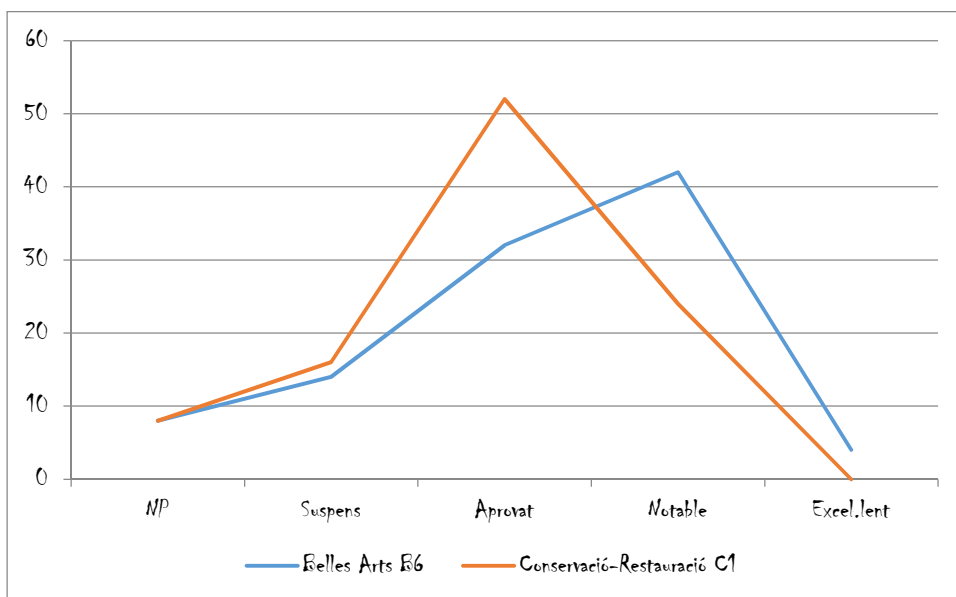
Resultats interns

Pel que fa als resultats interns de l'experiència, s'han emprat tres indicadors: a) la distribució de les qualificacions per curs acadèmic (gràfics 1 i 2); b) la comparació d'aquestes qualificacions per cursos, grups-aula i titulacions (gràfics 3 i 4), i c) l'evolució de les qualificacions de principi a final de semestre per curs i titulació però considerant només el projecte d'aprenentatge-servei en el curs 2016-2017 i el comentari d'obra d'art en el 2017-2018 (gràfics 5, 6, 7 i 8).

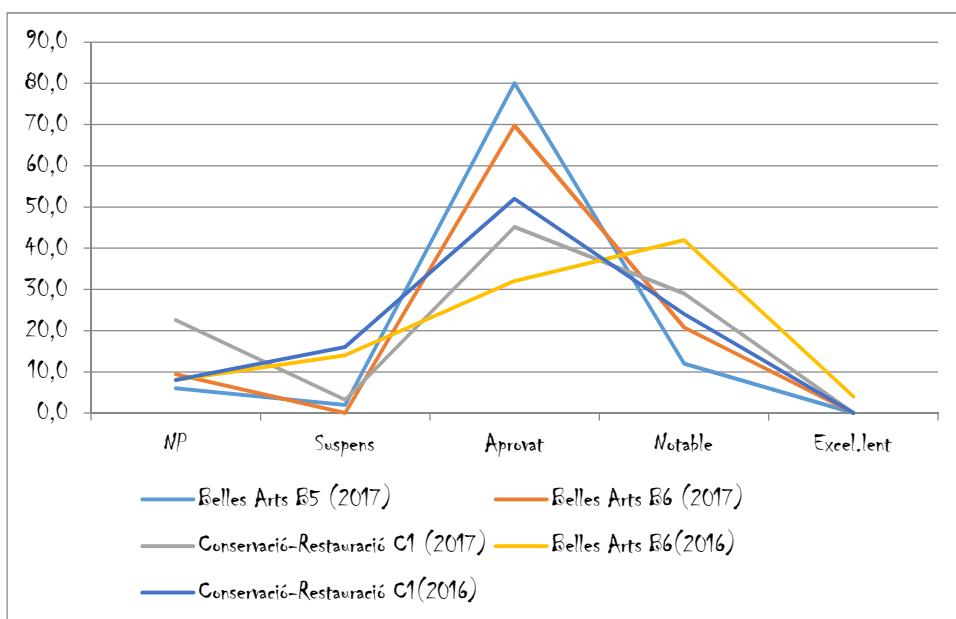
Gràfic 1. Resultats finals del curs 2017-2018

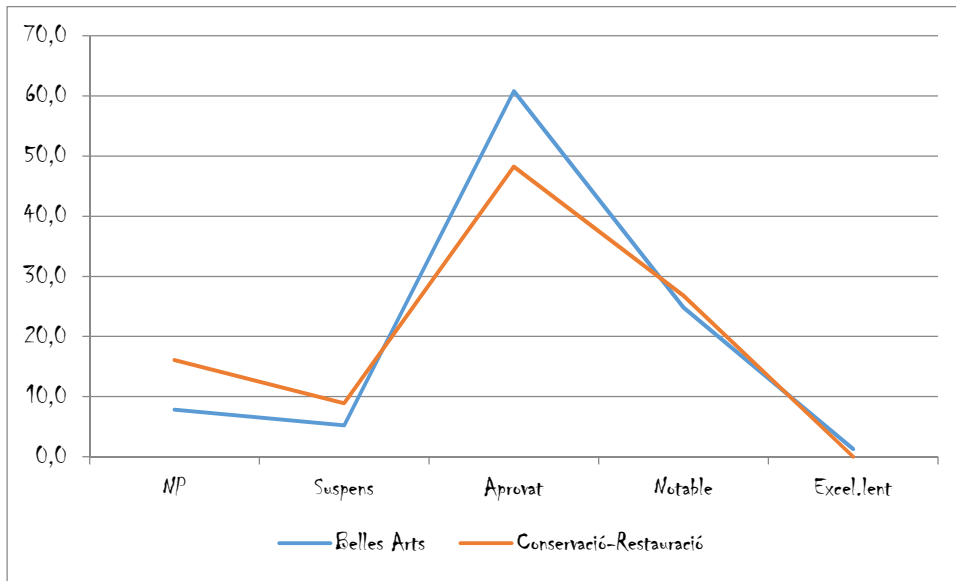
Gràfic 2. Resultats finals del curs 2016-2017

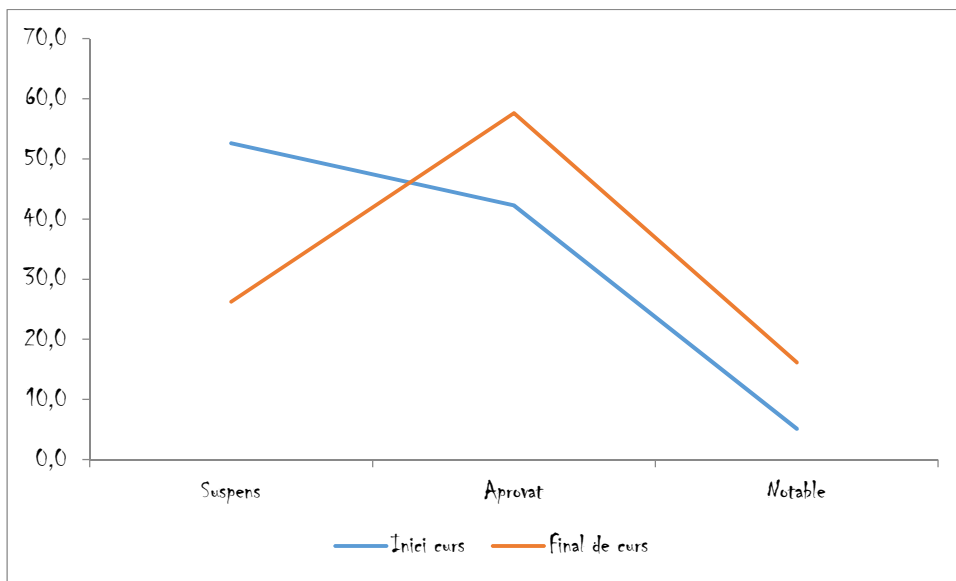
Gràfic 3. Comparació de resultats dels dos cursos acadèmics (2016-2018)

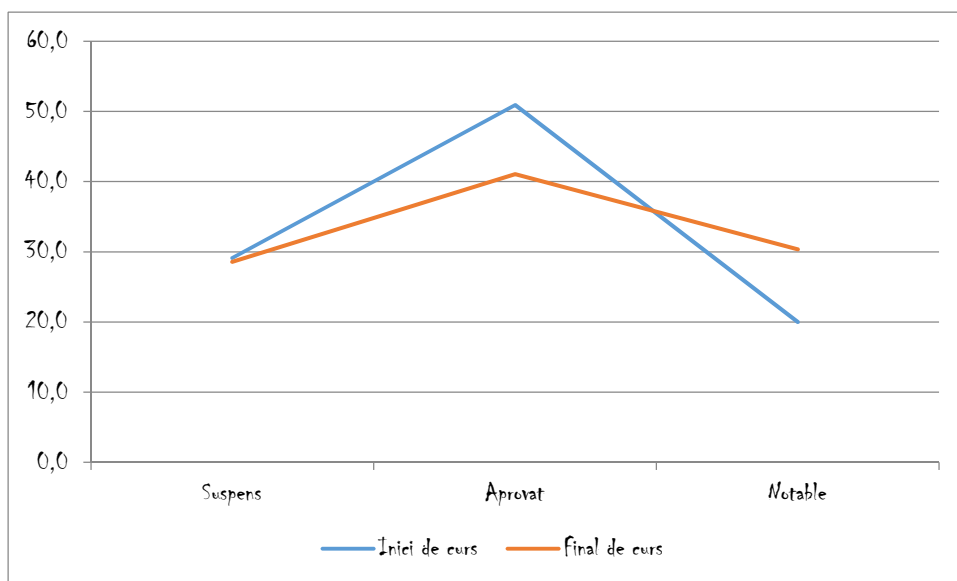
Gràfic 4. Comparació de resultats per titulació en els dos cursos acadèmics (2016-2018)

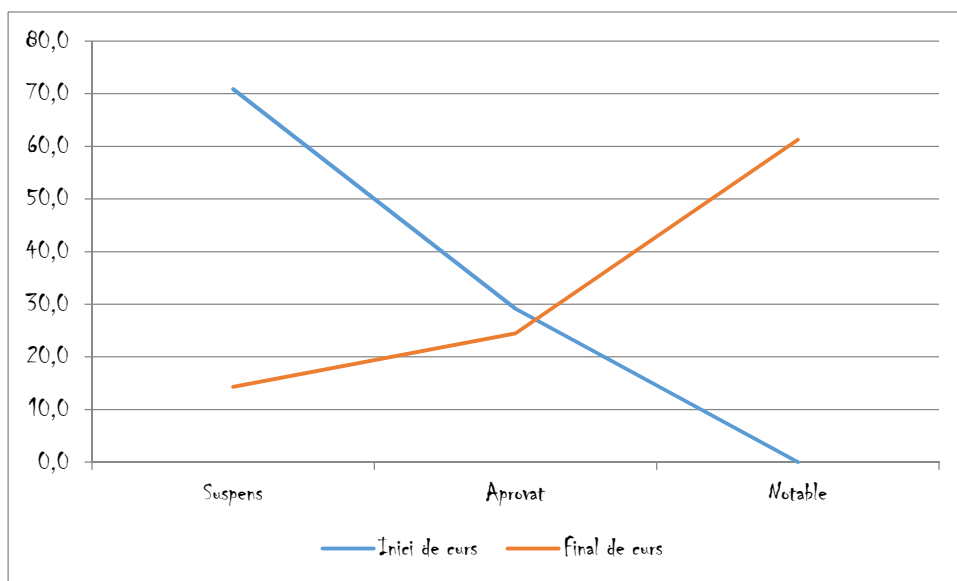
Gràfic 5. Evolució de les qualificacions en percentatge de principi a final de curs 2017-2018 en els grups de Belles Arts

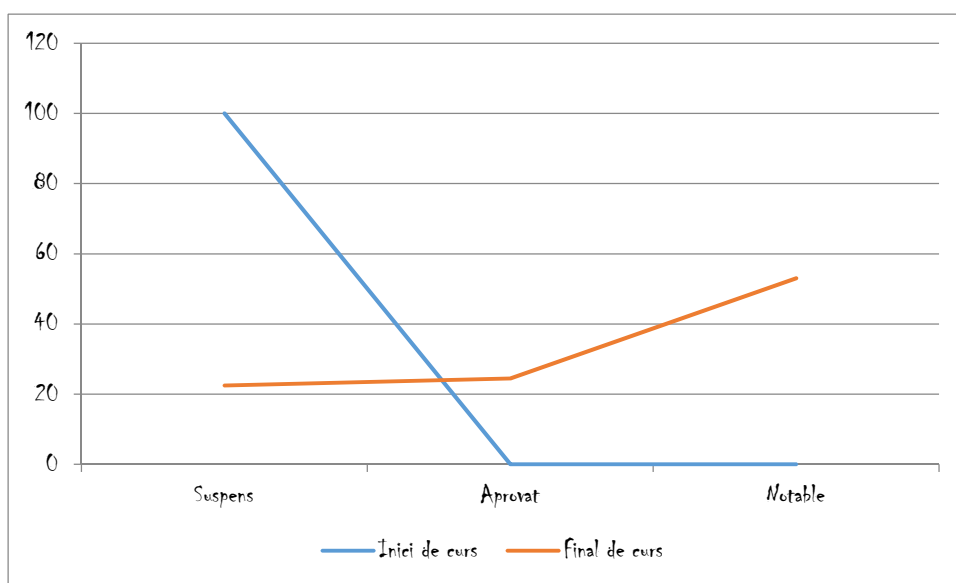
Gràfic 6. Evolució de les qualificacions en percentatge de principi a final de curs 2017-2018 en el grup de Conservació-Restauració

Gràfic 7. Evolució de les qualificacions en percentatge de principi a final de curs 2016-2017 en el grup de Belles Arts

Gràfic 8. Evolució de les qualificacions en percentatge de principi a final de curs 2016-2017 en el grup de Conservació-Restauració

En els 4 primers gràfics hom pot apreciar una mateixa tendència a la distribució normal de les qualificacions. Comptant que es tracta en tots els casos d'estudiants de nou ingrés a la titulació i a la universitat, es pot considerar que és aquesta una tendència positiva en la mesura que indica que el sistema integra aquests discents novells i que no hi ha diferències significatives entre titulacions. Si bé en els dos exemples del curs 2017-2018 es detecta una tendència similar vers la distribució normal (veure gràfics 5 i 6), els estudiants de Conservació-Restauració mostren un major esbiaix cap a les notes altes en acabar el semestre.

Pel que fa a les diferències entre principi i final de semestre, la qüestió és més complicada. Com mostren els gràfics 7 i 8, la tendència inicial de les puntuacions s'inverteix i els resultats finals es decanten vers les qualificacions altes. Per contra, el curs 2017-2018 mostra una transformació més moderada, suau i sense canvis extrems al llarg de tot el semestre. Existeix doncs una diferència entre allò esdevingut en el curs 2016-2017 amb la utilització de la metodologia de l'aprenentatge-servei i allò esdevingut en el 2017-2018 amb el comentari d'obra d'art.

Resultats externs

Respecte l'avaluació dels resultats externs del projecte, es llisten acte seguit les publicacions i les intervencions en congressos dutes a terme en el període 2016-2018 directament relacionades amb aquesta iniciativa.

Gregori Giralt, E. (2018). Coordinadora i ponent principal del simposi convidat "Diseño de recursos para la evaluación de competencias en los estudios universitarios de arte" en el *6th International Congress of Educational Sciences and Development*. Setúbal (Portugal), 21-23/06/2018.

Gregori Giralt, E. (2018). Una rúbrica para valorar la exposición oral de proyectos de aprendizaje-servicio en los estudios universitarios de arte. Ponència invitada en el *6th International Congress of Educational Sciences and Development*. Setúbal (Portugal), 21-23/06/2018.

Menéndez Varla, J. L. y Gregori Giralt, E. (2018). Rubrics for developing students' professional judgement: A study of sustainable assessment in arts education. *Studies in Educational Evaluation*, 58, 70-79.

Menéndez Varla, J. L. y Gregori Giralt, E. (2018). The reliability and sources of error of using rubrics-based assessment for student projects. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 43(3), 488-499.

- Gregori Giralt, E. (2017). La consideración del servicio en la construcción de la identidad profesional de los estudiantes de reciente ingreso en la Facultad de Bellas Artes. Ponència seleccionada com a exemple de bones pràctiques en la Universitat de Barcelona en *De la innovación a la consolidación de buenas prácticas docentes*. Barcelona (Espanya), 16/03/2017.
- Gregori Giralt, E. (2017). Coordinadora i ponent principal del simposi convidat "El aprendizaje basado en proyectos en el ámbito de las artes" en el *5th International Congress of Educational Sciences and Development*. Santander (Espanya), 25-27/05/2017.
- Gregori Giralt, E. y Menéndez Varela, J. L. (2017). Aprendizaje-Servicio en los estudios universitarios de las artes. Un proyecto de innovación educativa en la Universidad de Barcelona. Ponència invitada en el *5th International Congress of Educational Sciences and Development*. Santander (Espanya), 25-27/05/2017.
- Gregori Giralt, E. y Menéndez Varela, J. L. (2017). La participación de los estudiantes como evaluadores. Un estudio en las titulaciones universitarias de las artes. *Perfiles educativos*, XXXIX(156), 141-158.
- Menéndez Varla, J. L. y Gregori Giralt, E. (2017). La construcción de la identidad profesional de estudiantes universitarios de arte a través de proyectos de aprendizaje-servicio. *Arte, individuo y sociedad*, 29(3), 417-443.
- Gregori Giralt, E. y Menéndez Varela, J. L. (2016). La incorporación de estudiantes de posgrado en equipos de evaluación. Análisis de la aportación de las rúbricas al desarrollo del juicio profesional (en línea). *Revista del CIDUI*, 3.
- Gregori Giralt, E. y Menéndez Varela, J. L. (2016). Fundamentos para el diálogo profesor-estudiante: el uso de las rúbricas en la concepción y mejora de proyectos de aprendizaje-servicio en los estudios universitarios. Ponència invitada en el *4th International Congress of Educational Sciences and Development*. Santiago de Compostela (Espanya), 23-25/06/2016.
- Menéndez Varela, J. L. y Gregori Giralt, E. (2016). The Contributions of Rubrics to the Validity of Performance Assessment: A Study of the Conservation-Restoration and Design Undergraduate Degrees. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 41(2), 228-244.
- Gregori Giralt, E. y Menéndez Varela, J. L. (2015). Avaluant l'avaluació. Estudi de la validesa en els graus d'art (pp. 73-77). En AA.VV. *The challenges of improving assessment*. Girona: Universitat de Girona.
- Gregori Giralt, E. y Menéndez Varela, J. L. (2015). El arte de aprender arte: el Aprendizaje Servicio como instrumento para construir la identidad profesional del estudiante. Una propuesta para los estudios universitarios de las artes. *Procedia. Social and Behavioral Sciences*, 196, 100-105.
- Gregori Giralt, E. y Menéndez Varela, J. L. (2015). La integración del estudiante de reciente ingreso: una propuesta de aprendizaje-servicio para las artes (pp. 202-207). En AA.VV. *La sociedad del aprendizaje*. Madrid: Fundación General de la Universidad Politécnica de Madrid.
- Menéndez Varela, J. L. y Gregori Giralt, E. (2015). La evaluación mediante rúbricas como recurso para desarrollar el juicio experto (pp. 518-523). En AA.VV. *The challenges of improving assessment*. Girona: Universitat de Girona.
- Menéndez Varela, J. L. y Gregori Giralt, E. (2015). La influencia de la evaluación entre iguales basada en rúbricas en el desarrollo de proyectos de arte (pp. 208-213). En AA.VV. *La sociedad del aprendizaje*. Madrid: Fundación General de la Universidad Politécnica de Madrid.
- Menéndez Varela, J. L. y Gregori Giralt, E. (2015). Rúbricas para la participación de estudiantes universitarios de reciente ingreso en la evaluación de proyectos de arte (pp. 753-758).

Discussió

Per bé que els resultats finals dels dos cursos analitzats són similars, com similars són també els recursos d'aprenentatge utilitzats i l'estructura de les activitats proposades, val a dir que els canvis en la distribució de les qualificacions entre principi i final de semestre són clarament disparells. En la mesura que el curs 2016-2017 presentà valors d'entre el 70 i el 100% de suspesos en començar l'assignatura i entre el 0 i el 5% en acabar-la, és evident que el grau de sorpresa causat per la proposta així com l'acceptació i comprensió de la mateixa amb el pas del temps constitueixen l'explicació més lògica d'allò esdevingut, sobretot si es comparen aquests valors amb els del curs 2017-2018.

En efecte, en el darrer any l'evolució dels resultats no ha estat tan radical com l'any anterior sinó que l'última iniciativa plantejada ha aconseguit ponderar i equilibrar la distribució normal de principi a final de semestre. Com que l'única modificació entre els dos cursos ha estat la substitució del projecte d'aprenentatge-servei pel comentari d'obra artística, tot fa pensar que els estudiants s'han sentit més còmodes i han entès millor el significat i la utilitat immediata de les activitats d'aprenentatge que els seus companys del curs anterior. Coincideix aquesta hipòtesi amb l'observació feta al voltant de les raons que expliquen l'elaboració i aplicació d'una rúbrica de lectura i interpretació de fenòmens artístics: la connexió directa entre el comentari d'obres i la identitat professional de l'especialista en art ja està construïda i no cal que l'estudiant faci aquell esforç de reflexió sobre la utilitat de l'art per a la societat que requerien els projectes d'aprenentatge-servei.

Per contra, el grau de millora ha estat inferior en el curs 2017-2018 que en el 2016-2017. És a dir, si la proposta inicial ha permès un creixement lineal de les qualificacions, la variació de 2017 ha permès homogeneïtzar els resultats: aquí la novetat ha vingut determinada per la diferència entre la concepció que tenien els estudiants sobre què era comentar una obra i la proposta concreta d'anàlisi feta per l'assignatura.

Si hom descriu aquests resultats en funció dels indicadors de les rúbriques, arribaria a la conclusió que els estudiants s'haurien situat en el tercer dels quatre nivells de consecució tant de la rúbrica dedicada als projectes d'aprenentatge-servei com de la rúbrica dedicada al comentari d'obra (veure Figura 2 i 3). Cal recordar que totes dues rúbriques treballen amb 4 nivells de consecució que descriuen el grau d'adequació del treball dels estudiants a la proposta i al context acadèmic i inclouen en el nivell superior o bé una reflexió sobre el paper jugat pel grup en el desenvolupament del seu projecte o bé una discussió i proposta interpretativa de l'obra analitzada.

Figura 2. Tercer nivell de consecució de la rúbrica d'ApS

2016-2017
Títol, finalitat i objectius
<ul style="list-style-type: none">
• Hi ha títol. L'auditori pot fer-se una idea del context en el qual es desenvolupa el projecte. Els objectius concreten la finalitat i són realitzables per l'equip. La justificació del projecte s'adequa a l'assignatura.
Documentació
<ul style="list-style-type: none">
• Es presenta un llistat de documents accessible a l'auditori. La major part dels documents són adequats als estudis universitaris. Es resumeix la informació extreta de cada document.
Antecedents
<ul style="list-style-type: none">
• Es presenten antecedents. Es justifica la relació amb el projecte de la major part dels antecedents. S'explica la manera d'organitzar l'exposició dels antecedents. La major part dels antecedents són diversos segons l'àmbit geogràfic (local, nacional, internacional) o segons el període històric o segons les diferents activitats que els componen.
Descripció i discussió
<ul style="list-style-type: none">
• La major part de les activitats que componen el projecte estan descrites amb detall. Estan previstos el tipus de materials, d'equipaments i d'actuacions necessàries. S'anticipen els possibles problemes i les solucions adequades.

Figura 3. Tercer nivell de consecució de la rúbrica de comentari d'obra

2017-2018
Identificació dels aspectes formals
<ul style="list-style-type: none">
• Llevat d'alguna excepció, els aspectes seleccionats són observables en l'obra d'art. S'identifica la majoria dels elements importants. S'organitzen els aspectes formals per a construir una lectura coherent de l'obra.
Identificació del tema
<ul style="list-style-type: none">
• S'identifica el tema de l'obra d'art i s'exposen els arguments d'aquesta identificació. S'estableix una lectura del valor simbòlic de l'obra comprensible per l'auditori però no està prou recolzada en els aspectes formals de l'obra.
Connexió amb les idees
<ul style="list-style-type: none">
• Totes les idees presentades estan clares i s'adeqüen a la matèria de l'assignatura. Algunes idees estan connectades amb l'obra d'una manera forçada.
Anàlisi d'altres interpretacions
<ul style="list-style-type: none">
• S'entén la interpretació d'un altre especialista, així com les fonts de les quals fou extreta. Es presenta a l'auditori un format de citació estàndard de les fonts i s'explicita el tipus d'estàndard. Es duu a terme una anàlisi dels punts forts i febles d'aquesta interpretació.

Equiparant les consecucions descrites en una i altra rúbrica, hom diria que en ambdós casos, els estudiants han aconseguit adequar-se a les propostes i al context acadèmic i exercitar-se en les principals habilitats que els haurien de conduir a la professionalització.

Valoració de l'experiència

En el darrer informe, hom va destacar tres aspectes com a punts forts de l'experiència: a) la situació de l'assignatura en els primers semestres de les titulacions considerades, b) el caràcter introductori de l'assignatura esmentada, i c) la seva naturalesa considerada teòrica. Es tracta de tres aspectes vinculats entre sí i relacionats amb la gestió positiva de la incertesa, la novetat i la sorpresa. Tots tres han seguit essent vàlids en aquesta segona edició.

Pel que fa als punts dèbils recollits en aquell informe se subratllaven els següents: a) la dificultat de comprendre la imbricació entre activitat d'aprenentatge i temari de l'assignatura, b) la novetat de la pràctica, c) la duració semestral de l'assignatura que deixava els projectes a les portes de l'excel·lència, d) la no recuperació del projecte en d'altres assignatures, i e) el volum d'estudiants que dificulta un millor seguiment de la feina feta i impedeix ampliar el número de fases d'exposició a l'aula.

En aquest cas, els punts a) i b) han estat afrontats a través de la substitució del projecte d'aprenentatge-servei pel projecte de comentari d'obres o fenòmens artístics. La pròpia naturalesa de l'activitat ha fet que els estudiants no la interpretessin, almenys d'entrada, com quelcom aliè i desconegut sinó tot el contrari. I és justament aquesta idea prèvia sobre el que és un comentari d'obra el que ha permès gestionar millor la novetat però pitjor el progrés en les qualificacions.

Si la diferència entre l'aprenentatge-servei i el comentari d'obra d'art pot explicar la diferència en el comportament de les notes al llarg del semestre, la presència de les rúbriques i la participació dels estudiants en l'avaluació pot explicar les semblances detectades entre els dos cursos analitzats i exposar un balanç positiu respecte el desenvolupament del sentit de pertinença a la comunitat universitària en general i a la comunitat artística en particular.